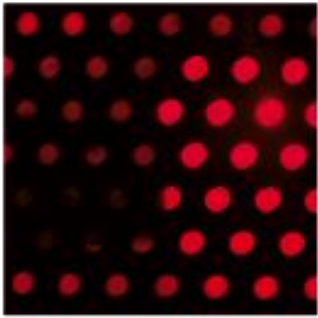


# *Tekijänoikeus, miten käytän toisen työtä*



**Juha Kallanranta**

**Oulu 1.2.2017**

**Tekijänoikeusjärjestö Kopiosto ry**

# Tekijänoikeuden perusteet - Viranomaiset

## Opetus- ja kulttuuriministeriö

- Valmistelee kansallisen lainsäädännön
- Kansainvälisistä sopimuksista huolehtiminen
- Oppilaitosten ja valtionhallinnon tekijänoikeuslupien hankinta
- [www.minedu.fi](http://www.minedu.fi)

## Tekijänoikeusneuvosto

- Opetus- ja kulttuuriministeriötä avustava asiantuntijaelin
- Lausunnot tekijänoikeuslain soveltamisesta kenelle tahansa maksutta

# Opettajan kolme roolia

- Tekijänä
  - Valmistaa itse materiaalia
- Käyttäjänä
  - Käyttää toisten tekemiä materiaaleja
- Opettajana
  - Ohjaa tulevaisuuden tekijöitä ja käyttäjiä

# Tekijänoikeuden sisältö – Tekijänoikeuden syntyminen

- Suoja syntyy heti kun teos on luotu
  - Automaattisesti
    - Ei rekisteröintiä
- Tekijä on henkilö, joka on luonut teoksen
  - Aina luonnollinen henkilö
    - Ei ikärajaa
- Oikeudenhaltija on henkilö, joka omistaa oikeudet tai jolla oikeudet on hallinnassa
  - Luonnollinen tai juridinen henkilö
    - Omistaa kaikki tai osan oikeuksista

# © - merkki

- © – merkin käyttö
  - Tekijänoikeuden haltija
  - Ensimmäinen julkaisuvuosi
  - Kansainvälinen symboli – tekijänoikeus voimassa tekijällä vaikka ei käyttäisikään merkkiä
  - Ei luo oikeutta – eikä puuttuminen vähennä

# Tekijänoikeuden sisältö - Teoskynnys

- Teoksen saadakseen suojaa tulee ylittää teoskynnys
- Miten teos määritellään?
  - Jotta kyseessä olisi tekijänoikeussuojaa saava teos, sen tulee olla
    - 1. kirjallinen tai taiteellinen
    - 2. itsenäinen ja omaperäinen

# Tekijänoikeuden sisältö - Teostyypit

- Kirjallinen teos
- Suullinen teos
- Sävellysteos
- Näyttämöteos
- Elokuvateos
- Valokuvateos
- Kuvataideteos
- Rakennus
- Taidekäsityön tuote
- Taideteollisuus tuote
- Tietokoneohjelma
- Muu

# Tekijänoikeuden sisältö – Tekijänoikeuden syntyminen

- Useampia tekijöitä
  - Yhteisteos
    - Osuudet eivät itsenäisiä teoksia
    - Tekijänoikeus tekijöillä yhteisesti
      - Esim. henkilöiden yhdessä luoma lumiveistos
      - Oppikirja, - materiaali
  - Yhteenliitetty teos
    - Tekijät luovat oman osuutensa itsenäisesti
      - Esim. kuvitettu kirja
      - kuvitetusta lastenkirjasta voidaan jälkikäteenkin useasti erottaa tekstintekijän ja kuvittajan osuus



# Tekijänoikeuden sisältö – Tekijänoikeus suojaa

- Tekijänoikeus suojaa
  - Luovan työn tulosta, kun tulos ylittää teoskynnyksen
  - Ei vaatimuksia materiaalin, tekotavan tms. suhteen
    - Esim. lumesta tehty veistos voi saada tekijänoikeuden suojaa
      - tekijänoikeusneuvosto 1999:12
    - Esim. hiekkaan piirretty taulu tai digitaalisessa muodossa oleva kuva

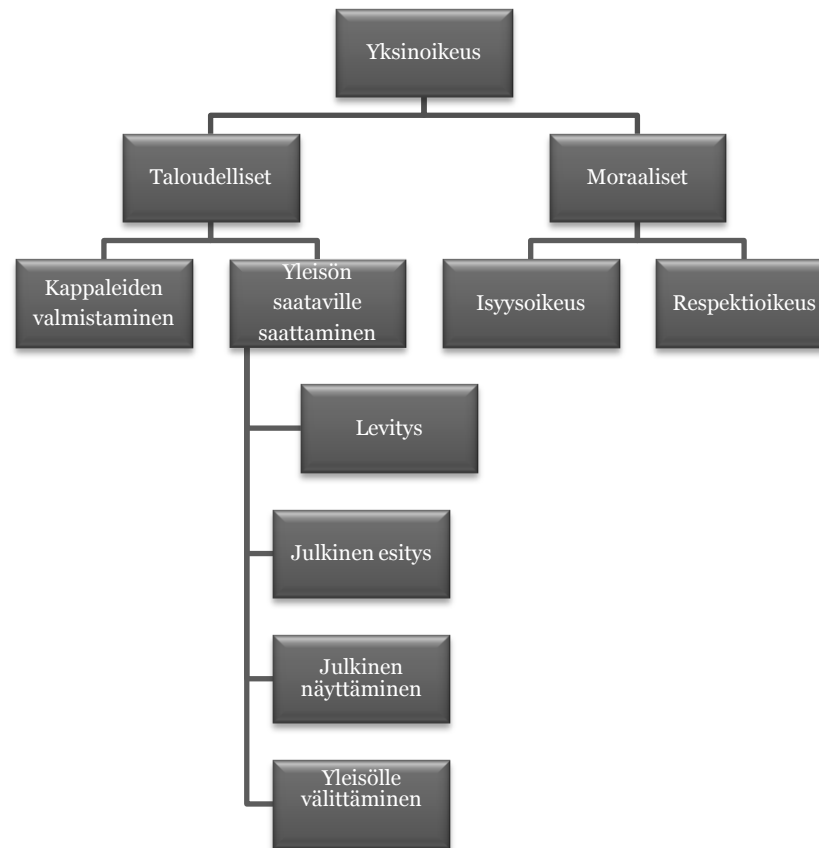
# Tekijänoikeuden sisältö - Suoja-aika

- Pääsääntö:
  - Tekijän elinaika + 70 vuotta kuolinvuoden päättymisestä
    - Tekijä kuollut 1946 tai aikaisemmin
  - Teokset, teosvalokuvat
- Poikkeus:
  - Tavalliset valokuvat 50 vuotta kuvan ottamisvuodesta

# Tekijänoikeuden sisältö – Tekijänoikeus ei suojaa

- Tekijänoikeus ei suojaa
  - Ideaa
  - Juonta
  - Tietoa
  - Periaatetta
  - Logiikkaa
  - Yms.
- TV-formaattien suoja?

# Tekijänoikeuden sisältö – Kaaviokuva taloudelliset ja moraaliset oikeudet



# Tekijänoikeuden sisältö - Siteeraus

- Suora lainaus teoksesta
- Hyvän tavan mukaisesti ja tarpeen edellyttämässä laajuudessa
- Asiallinen yhteys
- Ei tarvitse pyytää lupaa
- Ei tarvitse maksaa korvausta
  
- Alkuperäisen tekijän nimi mainittava

# Tekijänoikeuden sisältö – Kopiointi yksityiseen käyttöön

- Muutaman kappaleen kopiointi sallittua
  - Esim. cd, dvd, keittokirja, nuotit
- Käyttötarkoitus ratkaisee – yksityinen
  - Perhe ja ystävät
- Ei tarvitse pyytää lupaa - ei korvausta
- Kopion luovuttaminen kolmannelle kielletty
- Laillisen lähteen vaatimus

# Oikeus omaan kuvaan

- Oikeus omaan kuvaan
  - Tekijänoikeudet syntyvät valokuvaajalle, eivät kuvattavalle
  - Valokuvat rinnastetaan henkilötietolaissa henkilötietoihin
    - Henkilön kuvan käyttö markkinoinnissa ja mainonnassa
    - Ei sallittua ilman lupaa

# Julkisella paikalla kuvaaminen

- Julkisella paikalla saa aina kuvata – myös henkilöitä
  - Ellei tilan haltija ole kieltänyt kuvaamista
  - Julkisia paikkoja ovat paikat, joihin on vapaa pääsy
    - Kadut, puistot, kauppakeskukset, kirjastot, liikennevälineet, virastojen aulat
  - Kuvaaminen ei ole sama asia kuin kuvan julkaiseminen
  - Kuvan julkaiseminen ei saa loukata henkilön kunniaa tai yksityisyyttä
  - Hyvä perussääntö on pyytää kuvaus- ja julkaisulupa
  - Erityisesti alaikäisten lasten kohdalla – huoltajien lupa



# Tekijänoikeuden sisältö – teoksen kuvaaminen

- Julkisella paikalla oleva taideteos
  - esim. patsas, maalaus ym.
- Saa kuvata
- Jos taideteos kuvan pääaihe – ei saa käyttää ansiotarkoituksessa
- Ei lupaa
- Ei korvausta

# Tekijänoikeuden sisältö – Rakennuksen kuvaaminen

- Rakennuksen saa kuvata
  - Ulkoa ja sisältä
  - Ei rajoituksia kuvan käyttötarkoituksen perusteella
  - Ei lupaa
  - Ei korvausta

# Piraattituotteiden maahantuonti

- Piraattituotteiden maahantuonti
  - Maahan ei saa tuoda yhtään laitonta kappaletta
  - Laittomat takavarikoidaan maahantuotaessa
  - Sakkoa, jos laittomia kappaleita on useita

# Tekijänoikeudet digitaalisessa ympäristössä

- Internet, intranet, extranet ym. tietoverkot
  - Tekijänoikeudellisesti julkisia verkkoja
  - Suojauksella tai salasanalla ei vaikutusta
  - Tekijänoikeuden suojaaman aineiston laittaminen verkkoon edellyttää oikeudenhaltijan luvan

# Tekijänoikeudet digitaalisessa ympäristössä

- **Linkkien tekeminen**

- Ei oikeustapauksia suomesta
- Hyvä yleisohje:
  - Aina voi informoida linkistä sitä tahoa, jonka sivuille linkki aiotaan tehdä - reagointimahdollisuus
- Linkkilistat suosittuja – ei ongelmia

# Tekijänoikeudet digitaalisessa ympäristössä

- Linkkien tekeminen ( 3 tasoa)
  - Aloitussivulle
    - Linkin tekeminen toisen aloitus- tai pääsivuille ei yleensä edellytä erillistä lupaa
    - Etusivulla copyright notice ja muut ohjeet + mainokset
  - Muulle kuin aloitussivulle tapahtuva linkitys
    - Harmaata aluetta
  - Aineiston automaattinen haku omalle sivulle linkkien avulla
    - Lupa tulisi pyytää
    - Ainakin yleisön saataville saattamista – aineisto uudessa ympäristössä

# Some – verkostot

- Facebook
  - LinkedIn
  - Twitter
  - Blogit
  - Ym, ym...
- 
- Helposti tekijänoikeudellisesti julkisia verkkoja / palveluita
    - <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/tekijanoikeuksia-rikotaan-internetissa-jatkuvasti/?shared=28670-db4d16ae-999>
    - Ti 28.1.2014

# Some verkostot - mistä materiaali

- Tekee itse
  - Päätät itse miten käytät ja mitä lupia myönnät
- Käyttää toisen materiaalia
  - Kysy lupa eri käyttötarkoituksiin



# Some verkostot – muuta

- **Palveluntarjoajat**
  - Selvitä palvelun käyttö- ym. ehdot
  - spotify, youtube...
- **Tietosuoja ja yksityisyyden suoja**
  - Henkilötietojen levittäminen – myös valokuva henkilöstä
  - Saako isoäitisi lukea sinusta julkaistuja juttuja tai kuvia

# Tekijänoikeudet digitaalisessa ympäristössä

- Mitä tulee ottaa huomioon kun hankkii lupia?
- Tee aina kirjallinen sopimus tai hanki vähintään joku vastaava dokumentti esim. sähköposti tms.
  - Helppo osoittaa luvan olemassaolo
  - Suullinenkin sopimus on pätevä – todistelun vaikeus
- Sovi riittävästä käytöstä, mutta älä osta turhan laajoja oikeuksia
  - Määrittele aineiston käyttö riittävän tarkasti sopimuksessa
    - Mikä teos, mihin laitetaan ([www.sivu](http://www.sivu)), kuinka pitkäksi aikaa
    - Onko kysymys rajoitetusta käyttöoikeudesta vai yksinoikeudella annetusta käyttöoikeudesta
    - Korvaus – sopimuksenvarainen asia – tekijällä oikeus korvaukseen
- Muista moraaliset oikeudet
  - Isyysoikeus – tekijän nimi mainittava

# Tekijänoikeudet digitaalisessa ympäristössä

- Muistilista luvan hankkijalle:
  - Määrittele aineisto riittävän tarkasti sopimuksessa
    - mitä suojattua aineistoa sopimus koskee
  - Määrittele luovutuksen ala
    - miten ja mihin toimintaan suojattua aineistoa saa käyttää
  - Saako ostaja yksinoikeuden vai ei
  - Alueelliset rajoitukset
    - esim. Suomi / EU / maailmanlaajuinen
  - Luvansaajan tarkka määrittely
    - esim. Opettaja JK:n luokan verkko, Lipparinteen koulu, Espoo
  - Korvauksen laskemisperuste ja maksaminen
    - Tekijällä on oikeus korvaukseen
  - Onko edelleen luovutus sallittu
  - Suojatun aineiston jatkokäyttömahdollisuudet / uudet käyttömuodot
  - Seuraukset kolmansien vaatimuksista johtuvista häiriötilanteista / aineiston käytön estymisestä ; Vastuut

# Teoksen käyttäminen lain nojalla - kirjasto

- Teosten näyttäminen
  - Teoksia saa näyttää, esitellä
    - Satutunnit jne.
  
- Poikkeus ei koske elokuvateoksia

# Teoksen käyttäminen luvan nojalla

- **Oikeudenhaltijan nimenomainen lupa**
  - Lisenssi tai sopimus, erikseen hankittu lupa
- **Käyttölupa tekijänoikeusjärjestöltä**
  - Kopiosto, Teosto, Gramex, Sanasto, Tuotos, Kuvasto
    - Sopimuslisenssi tai valtuudet oikeudenhaltijoilta
    - Oppilaitoksilla laajat käyttöluvut hankittu tekijänoikeusjärjestöistä (kopiointilupa ja tv-ohjelmien tallennuslupa)
- **Muu lisenssi**
  - Avoimet lisenssi, kuten Creative Commons –lisenssit
    - Kansainvälinen lisenssimalli, joka perustuu vakioehtoihin
    - Teoksen yhteydessä olevat kuvakkeet kertovat, millä ehdoilla tekijä on sallinut teoksen käytön
    - Lisenssi aina merkittävä teoksen yhteyteen, samoin linkki teokseen
    - Huomaa tekijänoikeushuomautukset ja vastuunrajoituslausekkeet

# Teoksen käyttäminen luvan nojalla - kirjasto

- Musiikin käyttöluva – esittäminen
  - Kuntasopimus kattaa
- Musiikin käyttöluva – tallennus ja liittäminen
  - Kuntasopimukseen sovittava lisäominaisuus
  - Erillislupa Teostosta ja Gramexista
    - [www.teosto.fi](http://www.teosto.fi)
    - [www.gramex.fi](http://www.gramex.fi)

# Elokuvan käyttö - kirjasto

- Mahdollista erillisluvalla
  - Suomalaiset elokuvat
    - Lupa Tuotos ry:ltä
      - [www.tuotos.fi](http://www.tuotos.fi)
  - Ulkomaiset elokuvat
    - Lupa Viihdepalvelu oy:ltä
      - [www.elokuvalisenssi.fi](http://www.elokuvalisenssi.fi)

# Valokopiointi - kirjasto

- Kuntasopimuksen kautta
  - Hallinnolliseen käyttöön
  - Sisäiseen koulutukseen



# Esimerkkejä CC-lisensseistä – kirjasto ja oppilaitos

Jos näkee lisenssikuvakkeen:



CC BY  
Nimeä



CC BY-SA  
Nimeä –Jaa Samoin



CC BY-ND  
Nimeä – Ei Muutoksia



CC BY-NC  
Nimeä – Ei Kaupallinen



CC BY-NC-SA  
Nimeä –Ei Kaupallinen –Jaa Samoin



CC BY-NC-ND  
Nimeä-Ei Kaupallinen, Ei muutoksia

Mitä voi tehdä...

Jakaminen, muuntelu, kaupallinen käyttö  
Tekijän nimi mainittava

Jakaminen, muuntelu, kaupallinen käyttö  
Tekijän nimi mainittava ja uusi teos jaettava samoin  
ehdoin

Jakaminen muuttamattomana ja kokonaisena,  
kaupallinen käyttö, tekijän nimi mainittava

Jakaminen ja muuntelu, vain ei-kaupallinen käyttö  
Tekijän nimi mainittava

Jakaminen ja muuntelu, vain ei-kaupallinen  
käyttö ja uusi teos jaettava samoin ehdoin,  
tekijän nimi mainittava

Jakaminen ja tekijän nimi mainittava,  
ei saa muuttaa ja vain ei kaupallinen käyttö

Lisätietoa CC-lisenssistä: [www.creativecommons.fi](http://www.creativecommons.fi)

# Sopimuslisenssi - oppilaitos

- Laajentaa käytettävän aineiston määrää
  - OKM myöntänyt Kopiostolle ko. aseman
  - Kopioston luvat kattavat myös Kopioston ulkopuolisten oikeudenhaltijoiden materiaalit, niin kotimaiset kuin ulkomaiset
  - Uusin materiaali koko ajan saatavilla
- Turvaa käyttäjää
  - Ei pelkoa ulkopuolisista vaateista – Kopioston velvollisuus vastata korvauksista
  - Ei vastuuvapauslausekkeitä tms.
- Antaa kaikille oikeuden korvaukseen
  - Kaikki voivat hakea korvausta materiaalinsa käyttämisestä

# Sopimuslisenssi - oppilaitos

- Laajentaa käytettävän aineiston määrää
  - OKM myöntänyt Kopiostolle ko. aseman
  - Kopioston luvat kattavat myös Kopioston ulkopuolisten oikeudenhaltijoiden materiaalit, niin kotimaiset kuin ulkomaiset
- Turvaa käyttäjää
  - Ei pelkoa ulkopuolisista vaateista – Kopioston velvollisuus vastata korvauksista
  - Ei vastuuvapauslausekkeitä tms.
- Antaa kaikille oikeuden korvaukseen
  - Kaikki voivat hakea korvausta materiaalinsa käyttämisestä

# Kopiointilupa - mikä lupa, kenen käyttöön

- Digikäyttölupa opettajalle opetukseen ja opiskelijalle opiskelussa sekä harjoitustöissä
- Ainoa luparatkaisu, jossa kaikki kolme lupaa
  - Digi-digilupa
  - Digitointilupa
  - Etäkäyttölupa
- Sama ohje koko opiskelunajan
  - Helppo, kattava, yksinkertainen

# Kopiointilupa - Yksinkertaista ja helppoa

- Nettikäyttö

Tarkista onko sivulla

- erillistä lisenssiä, rekisteröitymistä tms.
- 1. Kopioi max. 20 sivua
  - oppimisympäristöön
- 2. Käytä
  - kurssin ajan opetuksessa
  - oppilastoissa

# Kopiointilupa - Yksinkertaista ja helppoa

- **Digitointi**

Ei työkirja tai näytelmä

- **1. Digitoi**
  - max. 5 sivua, peruskoulu
  - max. 15 sivua , lukio, ammatillinen oppilaitos
  - oppimisympäristöön
- **2. Käytä**
  - kurssin ajan opetuksessa
  - oppilastöissä

# Esimerkkejä

- Muumit
- New Yorkin musikaalit
- Anna-Leena Härkönen
- Suomen kaupungit

# Valokopiointilupa – opetus

- OKM hankkinut valokopiointiluvan kaikille  
perusoppilaitoksille
  - Enintään 20 sivua / julkaisu / lukukausi
    - Kirjat, lehdet, mainokset, jne.
  - Enintään 10 sivua / julkaisu / lukukausi
    - Nuotit, nuottijulkaisut
  - Nolla ( 0 ) sivua / julkaisu
    - Työ- ja harjoituskirjat, ratkaisukirjat
    - Poikkeus etäopetus



# TV – lähetysten tallentaminen

## - opetus

- Lupa kattaa TV1, TV2, MTV3, YleTeema ja FST5
  - Tallennus- ja käyttöluva
- Yle Areena ja Elävä arkisto
  - Suoratoistolupa

# Musiikki käyttö opetuksessa

- Opetussuunnitelman mukainen käyttö
  - Ei tarvita lupia eikä ilmoituksia
- Opetuksen ulkopuolinen käyttö
  - Kuntasopimus kattaa usein

# Elokuvan käyttö - opetus

- Mahdollista erillisluvalla
  - Suomalaiset elokuvat
    - Lupa Tuotos ry:ltä
      - [www.tuotos.fi](http://www.tuotos.fi)
  - Ulkomaiset elokuvat
    - Lupa Viihdepalvelu oy:ltä
      - [www.elokuvalisenssi.fi](http://www.elokuvalisenssi.fi)

# Kuka opettaa, kenelle, missä – OPS 2016

- Jokaiselle opettajalle
  - Mukana opetuksessa ensimmäiseltä luokalta
- Kaikille oppilaille
  - Opetus digitoituu
- Kaikkiin aineisiin ja aihekokonaisuuksiin
  - Digitaalista oppimista kaikissa aineissa
  - Vastuullista verkon käyttöä

# Väitteitä – huhuja - uskomuksia

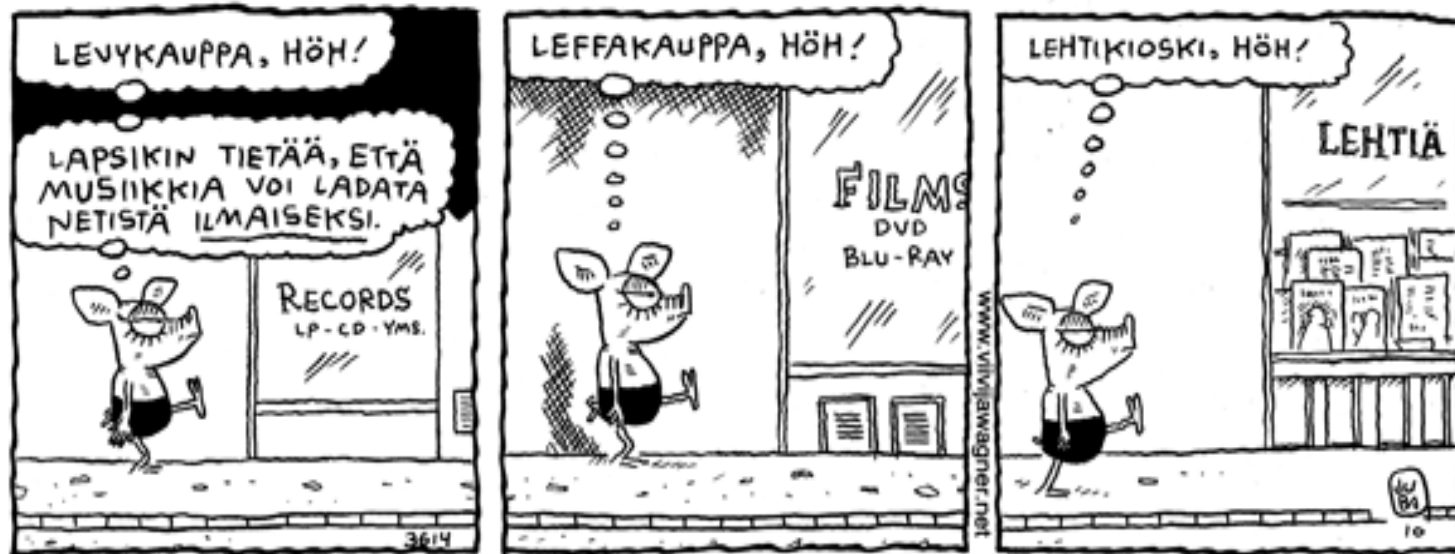
- Vaikeaa
  - Katin villat
- Monimutkaista
  - Eikä ole, kun pysytään perusasioissa
- Kaikille kaikki asiat kerralla
  - Ei tarvita – vain sitä tietoa, joka käytettävissä heti omassa opetuksessa
    - Ken innostuu, sille lisää

# TERVETULOA

## KOPIRAITTILAN KOULUUN



# Onko oikein ???



# Kiitos

- Kopiosto ry
  - Hietaniemenkatu 2
  - 00120 Helsinki
  - **www.kopiosto.fi**
  - **www.kopiraitti.fi**
  - **neuvonta@kopiosto.fi**
  
- Juha Kallanranta
  - **juha.kallanranta@kopiosto.fi**
  - 040 5233212